

JOHANN ZILINSKI, ELEV AL GIMNAZIULUI SUPERIOR DIN SUCEAVA

RADU-FLORIAN BRUJA
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
E-mail: radub@atlas.usv.ro

Johann Zilinski, Student of the Superior Middle School in Suceava

(Abstract)

This study aims to bring to light an unknown episode from the biography of Ion Zelea Codreanu. We took into account the atmosphere in the Orthodox Middle School in Suceava, the professors who teach here, the school colleagues, the academic results obtained, the discipline in the school and its material situation. Registered with the name Johann Zelinschi, the school boy comes from a poor family in the village of Igești, Storojineț district. He was a diligent student, achieving good results in most school subjects. He did not have a bias towards a particular school subject, being able to get good grades in all subjects. Also, in regards to moral discipline, he was in the average of the well-behaved school boys. The statements to the contrary made later are not supported by documents from 1891–1898, the period when he studied at the Middle School in Suceava. It was the Romanian national atmosphere in the school from Suceava which shaped the character of the future nationalist, who would become a true precursor of Romanian fascism.

Keywords: Suceava, Ion Zelea Codreanu, middle school, teachers, students, school results, discipline.

(Rezumat)

Studiul de față își propune să aducă la lumină un episod din biografia lui Ion Zelea Codreanu, rămas necunoscut. Am avut în vedere atmosfera din Gimnaziul ortodox de la Suceava, profesorii care predau aici, colegii de școală, rezultatele școlare obținute, disciplina din școală și situația sa materială. Înregistrat cu numele Johann Zilinski, elevul provenea dintr-o familie săracă din satul Igești, districtul Storojineț. A fost un elev silitor, obținând rezultate bune la majoritatea disciplinelor. Nu a avut o înclinare spre o anumită materie școlară, putând să ia calificative școlare bune la toate materiile. Și la rubrica „Conduita morală” s-a încadrat în media elevilor cuminți din școală. Declarațiile făcute ulterior nu sunt susținute de documentele din anii 1891–1898, cât timp a fost elev al Gimnaziului Superior din Suceava. Dar atmosfera națională

românească din școala de la Suceava avea să creioneze caracterul viitorului naționalist, care va deveni un veritabil precursor al fascismului românesc.

Cuvinte-cheie: Suceava, Ion Zelea Codreanu, gimnaziu, profesori, elevi, rezultate școlare, disciplină.

Introducere

Reconstituirea biografiei lui Ion Zelea Codreanu, unul din cei mai controversați politicieni ai epocii sale, reprezintă o provocare pentru orice istoric. Dacă etapele vieții politice, care l-au dus de la naționalist-conservatorul partid al lui Nicolae Iorga la revoluționara mișcare fascistă a fiului său, Corneliu Zelea Codreanu, sunt bine cunoscute, etapele anilor formării acestui politician antisemit sunt necunoscute în istoriografia românească. Deși lucrările dedicate vieții lui Corneliu Zelea Codreanu conțin și detalii privind biografia tatălui său, Ion Zelea Codreanu, născut la Igești, în districtul Storojineț, cu numele de Ioan Zilinschi, acestea conțin erori, iar numeroase aspecte ale anilor timpurii ai vieții sale au rămas necunoscute. Se știe că, după ce a absolvit școala din satul natal, a ajuns elev la liceul din Suceava, adus de tatăl său din partea centrală a Bucovinei în capătul ducatului, într-un oraș aflat chiar pe frontiera cu Regatul României. De ce a fost adus aici, când liceele din Cernăuți sau Rădăuți erau mult mai aproape de localitatea natală, cine era acest elev și cum s-a descurcat în așezământul școlar sucevean sunt chestiuni neabordate de niciun autor. Alături de alte detalii ale școlii gimnaziale de la Suceava, studiul nostru își propune să ancheteze prima etapă din formarea celui ce avea să devină un veritabil precursor al fascismului românesc.

Gimnaziul superior din Suceava, înființat la 1860, beneficia de un statut confesional, ceea ce permitea elevilor ortodocși să studieze în limba română. La 1877 se finaliza un proces dorit de mai mult timp de români, acela de crearea a unor clase liceale cu predare în limba română. După mai multe dezbateri în Dieta Bucovinei s-a ajuns la soluția din 15 februarie 1877: crearea de clase paralele, cu predare în germană, respectiv în limba română. Avizul Ministerului a venit în 29 octombrie 1878, dar prima clasă cu predare în română a mai avut de așteptat. Abia în 1881 lua ființă prima clasă cu predare în limba română, cu 47 de elevi, diriginte fiind profesorul Ștefan Ștefureac¹. Aceasta însemna o victorie parțială, deoarece doar ciclul întâi era cu predare în română; pentru clasele superioare, din cauza abandonului școlar, predarea se făcea doar în clasele de limba germană².

Școala românească de la Suceava a avut propria sa evoluție, în ciuda mandatelor unor directori cum a fost Johann Limberger, criticat de profesorii români atât pentru atitudinea sa antiromânească, cât și pentru faptul că era „un pedant nesuferit,

¹ Constantin Ungureanu, *Sistemul de învățământ din Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774–1918)*, Chișinău, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie, 2015, p. 204.

² Florin Moraru, Corina Dominte, *Colegiul Național „Ștefan cel Mare” Suceava. De la fondare, până în prezent*, Suceava, Editura Colegiului Național „Ștefan cel Mare”, 2017, pp. 30–31.

un adevărat ucigaș de spirit”³. Cu toate acestea, între 1871 și 1884, ponderea profesorilor români în școală s-a modificat fundamental. De la 13 neromâni și doi profesori români la începutul mandatului lui Limberger la 1870/1871, s-a ajuns la 14 profesori români și trei străini la 1884. Nici încercarea directorului Limberger de a modifica profilul școlii dintr-unul umanist într-unul real nu s-a bucurat de succes. Venirea profesorilor Ștefan Dracinschi, Ștefan Ștefureac și Vasile Bumbac în 1875 a modificat raportul de forțe din școală, cei trei, urmați de alți confrăți, reușind să impună spiritul așezământului educațional sucevean⁴. Ștefan Dracinschi a preluat funcția de director al gimnaziului în 1884, fiind primul director de etnie română, păstorindu-l până în 1895⁵. Consiliul școlar vota în majoritate decizia prin care profesorii care puteau preda la clasele paralele de limbă română să cunoască ambele limbi, atât româna, cât și germana. Astfel, Ștefan Ștefureac, alături de Vasile Bumbac, Animpodist Dașchievici și Leon Ilnițki deveneau primii profesori ai clasei de limbă română⁶. Autoritățile nu erau în totalitate de acord cu aceste clase, temându-se că vor forma nucleul unui grup „de propagare de interese particulare și înăsprire a contrastelor naționale, atribuind scopuri agitatorice acestui lăcaș de învățământ”⁷. La clasele paralele de limba română, la cursul inferior se preda, cu o singură excepție, doar în limba română. În schimb, la cursul superior „afară de limba română și religia, se predau în limba germană, de aceiași profesori români care erau calificați la ambele limbi”⁸. Cheltuielile cu plata profesorilor erau asigurate de Fondul bisericesc al Bucovinei. Din veniturile Fondului erau plătiți profesorii, s-a întreținut localul școlii și au fost susținuți elevii săraci cu burse. La 1897, Fondul asigura 33 700 de florini, din care 22 350 pentru plata salariilor, 4 025 pentru suplimentele dascălilor, 1 800 de florini pentru ajutoare, 1 958 costuri de regie, 1 800 adaosuri de subzistență⁹.

O vreme a funcționat și un curs pentru limba ucraineană, dar numărul elevilor înscriși la clasa de ruteană a rămas constant mic (12 ruteni în 1873, când s-a deschis clasa de ruteană). Numărul lor a rămas mic și în anii următori, ceea ce a dus la închiderea clasei în 1884. O nouă încercare a fost făcută în anul școlar 1890/1891, dar cei 13 elevi ucraineni și agitațiile întreținute de elita românească a orașului au dus la eșecul final al clasei de ruteană în 1893¹⁰. În fapt, vecinătatea frontierei nou creatului Regat român era un motiv de neîncredere pentru autorități, nu întâmplător așezământul sucevean fiind catalogat drept „Hochschule der

³ *Ibidem*, p. 25.

⁴ *Ibidem*, pp. 26–27.

⁵ Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 199.

⁶ Eusebiu Popovici, *Din istoricul liceului ort. or. Ștefan cel Mare din Suceava, 1860–1884*, Suceava, 1935, p. XXI.

⁷ „Bukowiner Rundschau”. Apud Florin Moraru, Corina Dominte, *op. cit.*, p. 32.

⁸ Ioan Bilețchi-Albescu, „Liceul din Suceava. Amintiri din 1895–1903”, în vol. *Când amintirea începe să vorbească...*, volum editat cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la înființarea Colegiului Național „Ștefan cel Mare” din Suceava, realizat de profesor Rodica Belța, Suceava, Editura Mușatinii, 2010, p. 81.

⁹ Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 209.

¹⁰ *Ibidem*, p. 200.

rumänischen Irredenta”¹¹. Un fost elev al Gimnaziului își amintea că liceul, „situat numai la câțiva kilometri depărtare de la hotarele României, era un ghimpe permanent în ochii guvernului austriac. De aici șicane și anchete pentru lucruri de nimic, pentru a compromite școala, pentru a o desființa sau cel puțin pentru a-i lua caracterul ei românesc”¹². Și Ilie Dugan, elev al Colegiului, nota că în Suceava „clocotea cam înfundat o viață românească încălzită de soarele de dincolo de apa râului Suceava”¹³. Acestea erau spiritul și realitatea liceului în care ajungea în octombrie 1891 elevul Ioan Zilinski.

Profesorii

La Gimnaziul din Suceava, elevii intrau în urma unui examen de admitere fiind uneori admiși peste numărul aprobat de Consiliul școlii¹⁴. Examenul de admitere în școala suceveană nu era ușor, limba română și matematica fiind probele care făceau diferența¹⁵. Tânărul elev a fost înmatriculat în 12 octombrie 1891, cu numele Johann Zilinski¹⁶ și numărul matricol 3150 la clasa I de limba română, avându-l diriginte pe profesorul Ștefan Ștefureac, care predă limba română, latina și germana. La acel moment, directorul Liceului superior din Suceava era profesorul Ștefan Dracinski, primul director român al așezământului pe care l-a păstorit între 1884 și 1895. El a intrat într-un conflict cu inspectorul Karl Tumlirz, ceea ce i-a atras demisia în 1895. Putem presupune că scandalul între un autonomist român, precum profesorul Dracinski, și inflexibilul Tumlirz¹⁷ a avut ecou printre elevi. Din primii ani de școală, elevii au putut fi la curent și cu alte conflicte, cum ar fi cel legat de practica folosirii tricolorului românesc, a introducerii limbii române și a folosirii costumului național în loc de uniformă. Costumul național era permis cu precădere pentru elevii de la cursul inferior¹⁸. Elevii români purtau costumul național ca pe un mod de identificare, arborând și o panglică tricoloră sau un brâu, ținând „să accentueze puternic sentimentul național și să demonstreze astfel izolarea de ceilalți cetățeni”¹⁹. Ilie Dugan, care îl va cunoaște

¹¹ Florin Moraru, Corina Dominte, *op. cit.*, p. 32.

¹² Ioan Bilețchi-Albescu, *op. cit.*, p. 83.

¹³ Ilie Dugan, „Elev la Gimnaziul din Suceava”, în vol. *Când amintirea începe să vorbească...*, p. 111.

¹⁴ Ioan Bilețchi-Albescu, *op. cit.*, p. 81.

¹⁵ O descriere detaliată a examenului de admitere, concurența și criteriile o face Ilie E. Torouțiu, care avea să ajungă elev în anul 1902. Ilie E. Torouțiu, *Pe-aici a fost un bucovinean...*, ediție de Mihai Iacobescu, Mircea A. Diaconu și Oltea Prelucă, Iași, Editura Junimea, 2020, pp. 144–154.

¹⁶ Numele lui de naștere, conform Condiții parohiale din satul Igești, era Ioan Zilinski. Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți (Ucraina) (în continuare se va cita: A.S.R.C.), Fond *Biserica Ortodoxă Igești 1840–1930*, f. 55.

¹⁷ Florin Moraru, Corina Dominte, *op. cit.*, p. 37.

¹⁸ Ioan Bilețchi-Albescu, *op. cit.*, p. 81.

¹⁹ E. Balan. Apud Florin Moraru, Corina Dominte, *op. cit.*, p. 39.

aici pe Johann Zilinski, își amintea că, venit de la Cernăuți, a găsit la Suceava „o atmosferă mai bună, mai liberă, mai românească”²⁰. Pentru elevul Zilinski, disputele legate de uniforme școlare sau portul național vor fi format o adevărată școală a luptei pentru identitate națională. Și Ștefan Ștefureac a fost acuzat de iredentism, mai ales pentru activitatea în cadrul Societății „Școala Română”, care făcea apel la „toți românii distinși, precum și preoțimea și învățătorimea din țară să pună toate mijloacele în mișcare, a nu lăsa copiii talentați din poporul român în întunericul neștiinței”²¹. Dificultățile cu care s-a confruntat școala suceveană în primele decenii au fost parțial surmontate după înființarea Societății „Școala Română” în 1884. Societatea a avut grijă să sprijine elevii români, să ofere burse, să tipărească manuale românești și a înființat o librărie și o tipografie pentru aceasta²². Constantin Cosovici era președintele societății în anii când Zilinski a studiat la Suceava, el fiind cel care oferea ajutoare elevilor români ai liceului, „nevoiași și silitori la învățătură”²³.

În 1893, la Gimnaziul sucevean funcționau 13 profesori titulari, alături de suplinitori și candidați²⁴. După 1895, directoratul gimnaziului a fost asigurat de către profesorul Ștefan Repta, care predă germana, latina și caligrafia. Între profesorii lui Zilinski s-au numărat Animpodist Dașchievici – de geografie și istorie, Dumitru Isopescu – de matematică și Constantin Procopovici – la științele naturii²⁵. Moartea profesorului Ștefureac îl aducea ca diriginte în clasa a II-a pe P. Kofranicz, profesor de matematică. Al treilea diriginte pe care l-a avut a fost profesorul Vasile Tarnavschi, care a preluat dirigenția la clasa cu predare în limba română. În primul ciclu de studiu, elevul Zilinski a studiat limba română, limba latină, religia, matematica, istoria naturală, geografia și istoria. Între profesorii noi care predau la clasă se mai numără Simion Florea Marian – la religie, Vasile Bumbac – la limba română, Lazăr Vicol – la limba latină, Vasile Tarnavschi – la greacă²⁶. Mai figurau în listele școlii profesorii Ieronim Muntean – de latină și greacă, Samuel Isopescu – de geografie și istorie, Dimitrie Isopescu – de matematică și fizică, Gherasim Buliga – de latină și română, Constantin Cosovici – de matematică și fizică, Emil Malachovski – de latină și greacă, ca și Arseniu Comoroșan, Victor Nussbaum – de germană și latină, Emil Sigall – de latină și greacă, Eusebiu Popovici – de română, latină și greacă, Johann Maeder – de gimnastică (până în 1893) ș.a.²⁷. Despre Eusebiu Popovici se știa că

²⁰ Ilie Dugan, *op. cit.*, p. 101.

²¹ Florin Moraru, Corina Dominte, *op. cit.*, p. 43.

²² Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 205.

²³ Ioan Bilețchi-Albescu, *op. cit.*, p. 89.

²⁴ Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 209.

²⁵ Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale (în continuare se va cita: S.J.S.A.N.), Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava, d. 3/1892, f. 189–215.

²⁶ *Ibidem*, f. 267.

²⁷ Ligia-Maria Fodor, „Învățământul multinațional secundar în Ducatul Bucovinei (1861–1918). Gimnaziul Superior Greco-Oriental din Suceava”, în „Analele Bucovinei”, anul XVII, nr. 1(34), 2010, Anexa 2, pp. 93–94.

„era bun și îngăduitor mai ales cu elevii români”²⁸. Și Ilie Dugan adăuga că Popovici a fost „o figură aristocratică, român înflăcărat care, pentru sentimentele sale românești, avusese mult de suferit”, adăugând că „era un mare apărător al elevilor români”²⁹. Așadar, nu putem fi de acord cu Oliver Jens Schmitt, care susținea că elevul Zilinschi i-ar fi perceput pe profesorii săi ca fiind slabi, amintind de un discurs al lui din 1936³⁰. Mai degrabă opinăm că la 1936 Zilinschi, devenit Zelea Codreanu, își aroga niște merite pe care nu le avea și care nu puteau fi contrazise de publicul căruia i se adresa.

Ioan Bilețchi-Albescu îl descria pe profesorul de istorie, care a influențat și caracterul lui Zilinschi, astfel: „Lecțiile de istorie erau interesante și atrăgătoare și câteodată emoționante. Ele oboseau însă clasa prin atenția încordată care se pretindea. Erau scurte discursuri academice care se întipăreau ușor în memoria elevilor [...]. Elevii învățau cu plăcere, dar de rușine să nu primească o notă rea la obiectul cel mai ușor și la profesorul cel mai bun. Rar când se pomenea o notă rea la obiectele sale”. Amintindu-și peste ani de profesorul Dașchievici, acesta concluziona: „oameni ca dânsul în vremurile de astăzi nu se mai întâlnesc”³¹. Și pentru Ilie Dugan, profesorul Dașchievici era „un pedant, exactitatea personificată”³². În schimb, poate atrage numele profesorului de religie: Simion Florea Marian. Membru al Academiei Române, acesta pare să fi fost cel mai important nume între profesorii pe care i-a avut în gimnaziu. Se poate ușor observa că acesta oferea cu generozitate note mari, mai toți elevii fiind bine notați. În 1896, când la ciclul superior a fost propusă o reorganizare a materiei, fiind introdusă și Apologetica, Simion Florea Marian și-a exprimat părerea susținând că aceasta era deja prea încărcată: „cu cât se va împovăra junimea studioasă cu materiale care trec peste facultatea sa de pricepere, cu atâta mai mult se va desgusta și nu va învăța nici aceea ce-i este neapărată trebuință”³³. Simion Florea Marian îl aprecia pe elevul de la Igești, atât timp cât trimitea un articol către gazeta transilvăneană „Tribuna”, în care amintea de compunerea lui Zilinschi pe tema credințelor românilor despre insecte. Elevul scrisese o povestire despre modul cum erau alungate ploșnițele de câmp din gospodăriile din Igești³⁴.

---

²⁸ Această discriminare pozitivă nu i-a fost răsplătită peste ani. Același Bilețchi-Albescu avea să își amintească: „A intrat apoi în viața politică a țării întregite, făcând parte din partidul averescan. A fost ales deputat și vicepreședinte al Camerei Deputaților la București. Viața politică i-a adus și lui insulte, defăimări, dezamăgiri. Unele chiar din partea foștilor elevi pe cari îi ridicase și-i alintase el. Așa e România. Altfel nu poate fi”. Cf. Ioan Bilețchi-Albescu, *op. cit.*, p. 94.

²⁹ Ilie Dugan, *op. cit.*, p. 103.

³⁰ Jens Oliver Schmitt, *Corneliu Zelea Codreanu. Ascensiunea și căderea „Căpitanului”*, traducere de Wilhelm Tauwinkl, București, Editura Humanitas, 2017, p. 22.

³¹ Ioan Bilețchi-Albescu, *op. cit.*, pp. 87–88.

³² Ilie Dugan, *op. cit.*, p. 102.

³³ S.J.S.A.N., Fond *Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava*, d. 1/1896, f. 303.

³⁴ „Tribuna”, anul XIV, nr. 41, 27 februarie/7 martie 1899, p. 163. Seria dedicată credințelor bucovinenilor despre insecte în care a fost amintită contribuția lui I. Zilinschi debuta în gazeta sibiană încă din numărul din 13 februarie.

Zilinski a fost și martorul mutării în noul imobil al Gimnaziului superior sucevean, începând cu anul școlar 1895/1896, una din cele mai impozante clădiri din oraș, după ce primii ani i-a făcut în vechea clădire a liceului. Noul edificiu avea 12 săli de clasă, trei cabinete didactice, două biblioteci, două laboratoare, dar tot nu era spațiu suficient pentru introducerea unei clase de limba română la cursul superior. Inspectorul Tumlirz a căutat să elimine câțiva elevi români, pentru a bloca inițiativa exact în anul școlar în care Zilinski intra, alături de 13 români, la nivelul superior. Scandalul provocat chiar de părinții unui elev îndepărtat de inspector nu a adus nicio schimbare³⁵. În fapt, limba germană era promovată ca fiind oficială în Bucovina. În 19 noiembrie 1895, contele Goëss, Landespräsident, a vizitat Gimnaziul sucevean și i-a îndemnat pe elevi să învețe germana: „Voi, școlarii de națiune română, trebuie să cultivați limba voastră maternă, însă trebuie să întrebuințați ocaziunea de-a învăța bine limba germană, că aceasta va fi pentru voi de trebuință neapărată în viitor în fiecare stare [pe] care o veți alege. Nu credeți niciodată sfaturilor rătăcite ale acelor cari pun preț numai și numai pe cultivarea sau întrebuințarea unei limbi, ci gândiți la proverbul că: ai preț de atâți oameni, câte limbi vorbești”³⁶.

Situația clasei cu predare în limba română se schimba în mod radical începând cu ciclul al doilea liceal, la clasa a V-a. Din cauza abandonului școlar, clasele au fost comasate, cei proveniți de la clasa de limba română studiind alături de colegii de la clasele germane. Astfel, în clasa a V-a Zilinski avea 66 de elevi, din care cinci figurau ca privațiști. La finalul primului an din ciclul superior rămăseseră doar 58 de elevi, pentru ca în anul 1896/1897, în clasa lui Zilinski să mai figureze doar 45³⁷. Diriginte era D. Isopescu, profesor de matematică. Limba română nu o urmau decât elevii români și armeni, germanii și evreii fiind scutiți, neînscrindu-se la cursul profesorului Vasile Bumbac. Surprinzător, din analiza catalogului reiese că germanii, care figurau ca evanghelici sau romano-catolici, nu urmau orele de religie cu Simion Florea Marian, în vreme ce elevii evrei erau înscriși la orele de religie cu ilustrul dascăl. Între profesori îl regăsim pe Procopovici la științele naturii (mineralogie în clasa a V-a) sau Tarnavșchi la geografie și istorie, alături de profesorul Moses Sigall de limba germană³⁸. În ultimul an de studiu pe care Johann Zilinski l-a făcut la Gimnaziul din Suceava i-a avut profesori pe Ieronim Muntean la latină, pe Samuel Isopescu la geografie și istorie, pe Dumitru Isopescu la matematică, Constantin Cosovici la fizică, Simion Florea Marian la religie, Gherasim Buliga la limba română, Victor Nussbaum la limba germană și Emil Malachowski la greacă³⁹.

³⁵ „Gazeta Bucovinei”, nr.76, 1985. Apud Florin Moraru, Corina Dominte, *op. cit.*, p. 52.

³⁶ *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1895/96 von Stefan de Repta* (în continuare se va cita: *Jahres-Bericht gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa...*), Suczawa, 1896, p. 66.

³⁷ *Ibidem*, p. 79.

³⁸ S.J.S.A.N., Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava, d. 2/1896, f. 120–153.

³⁹ *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa...*, 1898, pp. II–III.

Profesorii Procopovici pentru ciclul inferior și Nussbaum pentru cel superior organizau activități în aer liber și excursii care ajungeau și la 30 km pe zi, cu un număr mare de elevi participanți⁴⁰. Vizitele pe care le făceau cu elevii includeau dealurile Zamca și Tătărași, Lunca Sucevei, ruinele cetății, precum și spațiile libere ale satelor din jurul Sucevei. Excursiile mai lungi se organizau pe clase; cele mai mari, care durau o zi întreagă, erau efectuate cu întregul Gimnaziu. Așa a fost excursiile efectuate în clasa a VII-a la Pătrăuți, Mihoveni, Dragomirna și Gura Humorului⁴¹. Aceste experiențe aveau să îl influențeze pe Zilinski, care va organiza propriile excursii când va fi ajuns profesor la rândul său.

Colegii

În 1891/1892, când Johann Zilinski a intrat în școală, figurau la Gimnaziul din Suceava 558 de elevi, din care 221 români, 48 germani, 10 ruteni, 31 poloni, nouă armeni, 178 evrei și unul de altă naționalitate⁴². În primul semestru a avut 53 de colegi, din care au rămas pentru semestrul al II-lea 47. Aceștia erau în marea lor majoritate români, Zilinski având un coleg rus și trei armeni. Cei mai mulți proveneau din districtul Suceava, dar figurează și elevi din Rădăuți, Humor, Câmpulung sau Vatra Dornei. Între colegii săi, din partea de nord a Bucovinei, arealul de proveniență includea Lujani, Tereblecea și Iordănești. Un alt coleg, Johann Branner era născut la Ciuru, în România. Astfel, Zilinski era unul din elevii care veneau de la distanță mai mare, atracția putând fi dată de predarea în limba română. La momentul intrării în școală, aici învățau 380 de elevii din Bucovina, 23 din România, 19 din Galiția și patru din Austria⁴³. Dintr-o statistică reiese că între 1860 și 1888 trecuseră prin școală 2 936 de elevi români, 2 591 de germani și evrei (trecuți împreună deoarece erau înregistrați ca având germana limbă maternă), 671 de poloni, 363 de ruteni, 160 de armeni, 16 ruși, 10 unguri și un slovac⁴⁴. La 1894/1895, Zilinski era unul din cei 200 de elevi înscriși la clasele de română ale școlii⁴⁵. Clasa sa pierduse puțini elevi în ciclul inferior, înregistrând 43 de elevi în clasa întâi, câte 33 în clasele a doua și a treia, și doar 31 în ultimul an al ciclului inferior⁴⁶. Un an mai târziu, în primul an din ciclul superior, în clasa lui Zilinski figurau 10 elevi suceveni, 42 din restul Bucovinei, trei din Galiția și trei din România. După limba maternă, 25 erau germani sau evrei, 28 români, patru polonezi și un armean. După confesiune, 28 erau ortodocși, 23 erau mozaici, cinci catolici, un evanghelic și un armean ortodox.

⁴⁰ *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa...*, 1896, p. 77.

⁴¹ *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa...*, 1898, p. XVI.

⁴² Ligia-Maria Fodor, *op. cit.*, Anexa 1, p. 91.

⁴³ Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 208.

⁴⁴ Florin Moraru, Corina Dominte, *op. cit.*, p. 35.

⁴⁵ Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 207.

⁴⁶ Iorgu G. Toma, *Școala Română. Societate culturală în Suceava. Monografie ilustrată*, Suceava, Editura Societății „Școala Română”, 1908, p. 54.

Interesantă este și statistica pe grupe de vârstă. Șapte aveau 15 ani, 14 elevi aveau 16 ani (vârsta lui Zilinski), 10 elevi aveau 17 ani, 15 aveau vârsta majoratului, nouă au împlinit 19 ani, doi 20 de ani și unul avea deja 21 de ani. Nu trebuie să ne mire că de vârsta lui Johann Zilinski erau patru elevi în clasa întâi, 16 în clasa a doua, 14 în clasa a III-a, și 25 în clasa a IV-a. În clasa a VI-a mai figurau în statistica Gimnaziului nouă elevi de 16 ani, dar niciunul de aceeași vârstă la clasele mai mari⁴⁷. Poate surprinde, în același timp, vârsta elevului înscris la școală, de 13 ani, ceea ce ne arată că a pierdut doi ani anterior față de vârsta normală. În realitate, era un fapt firesc ca mulți copii, în parte din lipsuri materiale, să nu se înscrie la gimnaziu după absolvirea studiilor primare. O dovedește o simplă analiză a vârstei colegilor săi. Deși avea colegi mai mici, unii erau chiar mai mari. Astfel, cel mai vârstnic era Johann Reuț, născut la 1 ianuarie 1875. 16 colegi erau născuți în anul 1878, anul nașterii sale, din care trei au rămas repetenți. Cei mai mici – Arcadius Boca, Darius Kozmiuc și Inocențius Marian – erau născuți în martie/aprilie 1881⁴⁸. Din primii săi colegi, din cauza abandonului școlar, clasa a III-a mai avea 33 de elevi, plus unul privatist. Aceștia sunt ușor de identificat, fiind trecuți în partea finală a catalogului, Zilinski fiind în toți anii ultimul înregistrat în documentul școlar. Nu se mai înregistrează cazuri de repetenție, ceea ce dovedește că abandonul școlar era ridicat în primii doi ani.

Situația nu s-a schimbat fundamental până la absolvirea studiilor elevului nostru, constatându-se doar o mică creștere a numărului total de elevi. Astfel, în ultimul an erau înmatriculați 620 de elevi, din care 309 erau români, 136 evrei, 57 germani, 27 poloni, opt ruteni, cinci armeni și doi de alte naționalități⁴⁹. În acel an, Zilinski era înscris într-o clasă în care erau 43 de elevi. Dintre aceștia, unul era repetent, celălalt, transferat de la Gimnaziul din Cernăuți, era Victor Morariu, care s-a dovedit a fi cel mai bun elev la clasei. La finalul anului școlar 1897/1898 rămăseseră 40 de elevi, din care doi erau privațiști, șapte erau suceveni, 29 din restul Bucovinei și câte unul din Galiția și România. După limba maternă, 13 erau trecuți ca germani, 18 ca români, un rutean și un polonez. După religie, 13 erau ortodocși, 12 mozaici, patru romano-catolici și doi de confesiune evanghelică. De vârsta lui Johann (20 de ani) erau 10 elevi⁵⁰.

Rezultate școlare

Johann Zilinski a fost un elev bun, având calificative bune de-a lungul anilor de liceu. Dintr-un document pentru anul școlar 1893/1894 vedem că Zilinski era un elev merituos, cu calificativul lăudabil la Conduita morală, fiind trecut primul la

⁴⁷ *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa...*, 1896, pp. 87–88.

⁴⁸ S.J.S.A.N., Fond *Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava*, d. 3/1892, f. 189–215.

⁴⁹ Din studiul cataloagelor se poate observa că aceștia din urmă puteau fi ruși sau slovaci. Cf. Ligia-Maria Fodor, *op. cit.*, Anexa 1, p. 92.

⁵⁰ *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa...*, 1898, pp. XXX–XXXI.

rubrica Progres⁵¹. Există unele diferențe, de la an la an, care ne arată că nu avea o disciplină favorită, putând să ia calificative mai slabe într-un an la o anumită disciplină, revenind la rezultate mai bune anul următor. În sistemul austriac din liceul sucevean se dădeau următoarele calificative: „vorzüglich” (excelent), „lobenswert” (lăudabil), „befriedigend” (satisfăcător), „genügend” (suficient) și „nicht genügend” (nesatisfăcător). Pe parcursul liceului, elevul Johann Zilinski nu a avut în niciun semestru, la nicio disciplină, calificativul nesatisfăcător. De asemenea, există discrepanțe de la un semestru la altul la aceeași disciplină, putând avea calificative foarte bune, urmate de o cădere sau un calificativ mic la o materie în primul semestru, pentru a lua maximum pe semestrul al doilea. În primul an de școală a avut „vorzüglich” la religie, geografie și istorie pe ambele semestre, la latină a fost notat cu „vorzüglich” pe semestru întâi, pentru ca pe al doilea să obțină „lobenswert”. Acest calificativ l-a avut pe primul semestru la limba română, dar a obținut „vorzüglich” pe al doilea. La germană, matematică și științele naturii a avut „lobenswert” pe ambele semestre. Între disciplinele pedagogice a urmat muzica și gimnastica, unde a fost notat mai slab, cu „befriedigend” în ambele semestre⁵². Din notele din clasa a II-a se poate vedea că a obținut de șase ori „vorzüglich” la religie, și tot de atâtea ori la limba română. În schimb la limba greacă, germană și matematică cele mai multe calificative sunt „genügend”⁵³. Dintr-o analiză simplă se poate constata că Simion Florea Marian era profesorul care nota cu cele mai bune calificative elevii, cei mai mulți obținând „vorzüglich”. La această disciplină, elevul Zilinski a fost evaluat cu „befriedigend” în semestrul al II-lea din clasa a III-a. „Lobenswert” și „vorzüglich” a obținut la limba română, dar la limba greacă și germană a obținut doar „genügend” în primul semestru, pentru a crește la „befriedigend” pe al doilea⁵⁴. Dintr-o statistică din clasa a III-a vedem că din 33 de elevi înscriși, la care se adăugau alți patru care rămăseseră repetenți anul anterior, doar 32 finalizaseră clasa. Între aceștia, nouă aveau „vorzüglich” la religie, doi la latină, opt la limba română și șapte la istorie. Niciunul nu avea calificativ maxim la limba greacă, limba germană, la matematică sau la științele naturii⁵⁵. Zilinski a înregistrat un salt în clasa a IV-a, când nu a mai fost evaluat cu „genügend” la nicio disciplină. Se pare că la limba greacă a avut unele dificultăți obținând, în ambele semestre „befriedigend”. O explicație ne-a poate oferi un coleg care, rememorând anii de școală, nota că „toate materiile, afară de elină, pentru care nu erau manuale românești, se predau în limba română”⁵⁶. În schimb, a sărit la matematică la „lobenswert”, iar la geografie și istorie la „vorzüglich”. Calificativ maxim a avut și la fizică, disciplină studiată abia în acel an⁵⁷. Rezultate mai slabe a înregistrat la greacă, unde Zilinski îl avea profesor pe Ieroniom Muntean, fost absolvent al liceului. Autoritățile nu au permis studiul limbii eline

⁵¹ S.J.S.A.N., Fond *Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava*, d. 1/1894, f. 310.

⁵² Idem, d. 3/1892, f. 52v.

⁵³ Idem, d. 4/1893, f. 41–42.

⁵⁴ Idem, d. 5/1894, f. 284.

⁵⁵ Idem, d. 6/1893, f. 48.

⁵⁶ Ioan Bilețchi-Albescu, *op. cit.*, p. 81.

⁵⁷ S.J.S.A.N., Fond *Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava*, d. 11/1895, f. 316.

din limba română, ci tot din germană⁵⁸. În general, în perioada 1892–1895 a fost un elev cu rezultate foarte bune, fapt consemnat și în anuarul Gimnaziului, unde figura printre premianți⁵⁹.

Diferențe mai mari între note aveau să apară în ciclul al doilea, când elevul Johann Zilinski s-a regăsit la clasa cu predare în limba germană. În clasa a VI-a, anul 1896/1897, elevul Zilinski a rămas între cei cu calificative bune, dar cu diferențe mari între discipline. A obținut „vorzüglich” la religie și română, și doar „genügend” la matematică și latină pe semestrul al doilea, respectiv la geografie și istorie pe ambele semestre. Cu toate acestea, se numără printre primii elevi din clasă, depășindu-și colegii de origine germană, fiind întrecut la rezultate de câțiva elevi evrei: Mandel Götter, Zisu Hofmann, Abraham Langhaus, Chaim Munischer, Ossel Rosensweig sau de românul Simeon Șutu. Dar cel mai bun din clasă, întrecând pe toți, chiar și pe colegii germani la limba germană, având, cu excepția calificativului „befriedigend” la matematică, „vorzüglich” la toate materiile, pe ambele semestre, a fost Victor Morariu. Acesta nu i-a fost coleg de la început, ajungând la Liceul din Suceava abia în acel an⁶⁰.

Într-o analiză mai aprofundată vedem că la clasa a V-a, în primul an din ciclul al doilea, Johann era printre elevii silitori. Dacă la religie 14 elevi fuseseră notați cu „vorzüglich” în primul semestru și 21 pe cel de al doilea, doar 13 în fiecare semestru obținuseră „befriedigend” și 18 „genügend” în toamnă și 17 în primăvară. 11 elevi au reușit să obțină „lobenswert”, dar numărul lor a coborât la șase în semestrul II. În schimb, la limba germană niciun elev nu fusese notat cu „vorzüglich” în semestrul I și doar unul reușise să obțină cel mai bun calificativ pe cel de-al doilea semestru. Trei elevi obțineau „lobenswert” în prima parte a anului și doar unul în partea a doua. Șase aveau „befriedigend” pe primul semestru, 12 reușind să obțină acest calificativ în partea a doua a anului. 44 aveau „genügend”, față de 40 în semestrul de primăvară. Nu toți elevii studiau religia, cum este cazul lui Adam Mohr sau Iakob German, înregistrați ca evanghelici sau armenii Alexander Mazlâm și Ștefan Diakon. Adrian Cernăuțean a fost notat doar pe primul semestru, înainte de a fi retras, cum a fost și cazul lui Basil Bureșco și Alexander Blându, ambii români, care, deși figurau în catalog, nu aveau niciun fel de note. Nici geografia și istoria nu erau discipline ușoare, dacă avem în vedere calificativele clasei lui Johann Zilinski. Nimeni nu obținuse maxim în semestrul I și doar doi realizaseră performanța în partea a doua a anului școlar, față de opt, respectiv patru care atingeau calificativul „lobenswert”. Șapte elevi au luat „befriedigend” în toamnă și tot atâția în primăvară, ceea ce arată că media era scăzută. 42 de elevi au obținut „genügend” în prima parte și 40 în semestrul al doilea. Nici matematica nu era o

⁵⁸ Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 211.

⁵⁹ Elevii care erau trecuți cu litere spațiate erau preminații claselor, așa cum apare și Zilinski. Vezi, spre exemplu, *Programm des Gr. - Or. Obergymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1893* (în continuare se va cita: *Programm des Gr. - Or. Obergymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1893*), Czernowitz, 1893, p. 77.

⁶⁰ S.J.S.A.N., Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava, d. 3/1897, f. 144–170.

disciplină ușoară, dacă avem în vedere că nu s-a înregistrat niciun „vorzüglich” în primul semestru și doar unul îl obținea pe cel de-al doilea. Șapte, respectiv șase elevi, atingeau „lobenswert” în cele două semestre. Opt „befriedigend”, respectiv 10 sunt calificativele la clasă, pentru ca 25, respectiv 29 de calificative „genügend” să arate majoritatea. Mult mai bine stăteau elevii la limba română, unde nouă au obținut „vorzüglich” în semestrul I, pentru a înregistra o scădere la doar cinci în cel de-al doilea. Alți 10 fuseseră notați cu „lobenswert”, numărul crescând la 11 în partea a doua a anului școlar. Opt fuseseră notați cu „befriedigend” în primul semestru și 12 în semestrul al II-lea. Faptul că doar doi elevi au luat „genügend” în prima parte și unul în cea de a doua demonstrează că la limba română rezultatele erau mai bune. Putem vedea însă și elevi care nu promovau. La geografie și istorie sunt înregistrați cinci elevi cu „nicht genügend” în semestrul al II-lea, 10 la matematică pe primul și 14 pe al doilea și doar unul, respectiv doi, la limba germană⁶¹.

Un an mai târziu, 1896/1897, vedem că lucrurile nu s-au schimbat substanțial. La germană, avem un elev cu „vorzüglich” pe ambele semestre, în persoana lui Victor Morariu. La limba română patru elevi obțineau „vorzüglich” pe fiecare semestru. Nici „lobenswert” nu reușiseră să atingă decât trei elevi și asta numai pe semestrul I. Cei 11, respectiv 12 elevi cu „befriedigend” sunt în media unei clase unde 30 nu reușeau să atingă decât „genügend”, cifra crescând la 33 pe semestrul de primăvară. Tot limba română părea a fi mai bine notată, după cei patru, respectiv cinci de „lobenswert” și nouă, respectiv opt de „befriedigend”. Restul nu reușeau nici aici să depășească calificativul „genügend”⁶².

Disciplina școlară

O problemă aparte era rubrica „Sittliches betragen” („Conduita morală”). Aici niciun elev nu avea „vorzüglich”, cazurile de calificativ „lobenswert” fiind foarte întâlnite. 23 de elevi aveau acest calificativ pe semestrul I și tot atâția pe cel de-al II-lea. Alți 29 obținuseră doar „befriedigend” pe primul și doar 20 pe al doilea. Ceilalți obțineau „genügend”, când pe semestrul al II-lea sunt înregistrați nouă elevi cu acest calificativ. În rare cazuri elevii primeau un calificativ inferior, însoțit, de regulă, de o justificare. Normele de comportament pe care elevii școlilor secundare din Bucovina trebuiau să le respecte au fost stabilite prin regulamentele din 1876 și 1896, aprobate de Consiliul Școlar al Țării și avizate de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii. Acestea prevedeau atât norme de comportament, cât și sancțiunile. Din analiza calificativelor primite de Johann Zilinschi și colegii săi vedem că acestea erau sancțiuni ușoare, care nu prevedeau măsuri excepționale. Zilinschi a oscilat între „lobenswert” și „befriedigend” la „Conduita morală” în ambele cicluri școlare, fără să fie consemnată nicio observație asupra vreunei abateri grave. Aceste rezultate

⁶¹ Idem, d. 2/1896, f. 120–155.

⁶² Idem, d. 3/1897, f. 144–170.

erau ale unui elev normal, cu un comportament care nu ieșea în evidență, firesc pentru vârsta elevilor. De multe ori adolescenții doreau să epateze în fața colegilor, dar nu întotdeauna elevii își sprijineau confrății. Un astfel de caz îl întâlnim și la Zilinski, elev în clasa a II-a, în octombrie 1893. În primul ciclu de gimnaziu, abaterile de la disciplină erau mai rare, ținând cont și de vârsta elevilor. Arhimandritul Emanoil Ciuntuleac l-a surprins pe elevul D. A. Zweibel, din clasa a III-a, fumând în incinta Mănăstirii Sf. Ioan: „Pe când mă aflam la o cununie la biserica mănăstirii, în data de 8 a lunii curente [octombrie 1893 – n.n.], elevul din clasa a treia D.A. Zwiebel a fumat țigări în pridvorul acesteia, spre iritarea tineretului prezent. Deoarece aceasta implică o mare ofensă care nu poate rămâne nepedepsită, deoarece este cunoscută de către întregul tineret din liceu, acestea au fost aduse la cunoștința conducerii liceului, cu cererea pentru o pedeapsă corespunzătoare și meritată asupra băieților răi”. Ciuntuleac s-a folosit de mărturiile a trei colegi de școală ai lui Zweibel, Ioan Zilinski, Nicolaiu Abager și Inocentiu Marian, pentru a-l putea aduce pe elev în fața directorului școlii⁶³.

Mustrarea sau reținerea elevilor în clasă erau frecvente⁶⁴. Cele mai întâlnite erau legate de surprinderea elevilor în cafenele sau în restaurante, localuri unde accesul elevilor era interzis⁶⁵. Cu excepția celor din anii terminali, clasele a VII-a și a VIII-a, elevilor nu le era permis accesul în localuri, cafenele și chiar la reprezentații teatrale și artistice, decât însoțiți de părinți sau tutori. Pentru abuzuri grave erau prevăzute admonestarea publică, carcera și exmatricularea. Carcera era executată într-o sală special amenajată din cadrul școlii „unde elevul trebuia să fie izolat, să studieze individual sau să își facă diferite teme. Nu putea fi aplicată decât de două ori pe an, fiind de maxim 16 ore, cel mult opt ore pe zi⁶⁶. Câteva detalii oferea fostul elev la 1936, amintindu-și despre anii de liceu ca despre o perioadă dramatică, dar care l-a maturizat. Se erija în conducătorul „sufletesc” al colegilor săi când rememora că „îi convocam de zeci de ori, la miez de noapte, în ruinele Cetății, spre a pune la cale viitorul cu arma în mână. Totuși era firesc – dată fiind vârsta și lipsa de experiență – să fiu destul de neprecaut pentru a atrage, în sfârșit, atenția poliției de siguranță și a administrației austriece”⁶⁷. Aceste declarații, fără să poată fi documentate arhivistic, trebuie privite cu prudență, deoarece activistul politic de la 1936 avea obiceiul să epateze în fața asistenței, de multe ori formată din tineri care nu cunoscuseră rigorile și realitățile perioadei la care făcea trimitere. La Suceava, Societatea „Școala Română” era și structura care influența viețile elevilor, deoarece

⁶³ Idem, d. 1/1893, f. 323.

⁶⁴ Ligia-Maria Fodor, „Disciplină și indisciplină în școlile secundare din Ducatul Bucovinei” (în continuare se va cita: Ligia-Maria Fodor, *Disciplină și indisciplină...*), în „Analele Bucovinei”, anul XXIII, nr. 2 (47), 2016, pp. 400–403.

⁶⁵ A se vedea mențiunile din cataloage. S.J.S.A.N., Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava, d. 2/1896, f. 120–155.

⁶⁶ Ligia-Maria Fodor, *Disciplină și indisciplină ...*, pp. 402–403.

⁶⁷ Ion Zelea Codreanu, *Crâmpoșe de amintiri*. <https://www.miscarea.net/ion-zelea-codreanu-crampeie-de-amintiri1.htm> (accesat în 24 martie 2024).

„atmosfera de aici era vrăjmașă prozelitismului german”. Multe cărți și ziare provenite din Vechiul Regat puteau fi găsite de elevii români aici, ceea ce făcea ca întrunirile organizate la societate să capete „caracterul unei activități clandestine, oprită pentru elevi” în gimnaziu⁶⁸. Și „Biblioteca de petrecere și învățătură pentru tineretul român”, întemeiată de Teodor Ștefanelli și susținută financiar de profesorul Animpodist Dașchevici dezvolta „gustul de a ceti în românește” la elevii suceveni⁶⁹. Nu există dovezi nici asupra antisemitismului său. Incidente antisemite au fost înregistrate în școală. Profesorul Ștefan Dracinschi vorbea, într-un referat din 1893, despre incidente antisemite, dar fără să îl nominalizeze pe Zilinschi⁷⁰. Într-o monografie dedicată familiei Dugan-Opaiț, este amintită o scenă care poate fi caracteristică pentru tânărul elev. Acesta stătea în gazdă împreună cu Todiriță Burlă și Toader Tavarnițki, cu care împărtășea ideile epocii. Într-o vizită a tatălui lui Todiriță la Suceava, i-a surprins pe cei trei lecturând o lucrare cu profil ateu. Informația, parvenită de la un alt coleg de școală, este prezentată astfel: „Acest Zelinschi avea o carte filosofică pe care băieții o citeau. Atunci Alecu Burlă, care era religios și nu împărtășea ideile filosofice despre inexistența lui Dumnezeu, i-a ars câteva palme lui Zelinschi și poate și celorlalți doi”⁷¹. Peste ani avea să fie ironizat pentru orientarea sa din perioada adolescenței. Deputatul N. Lupu îi amintea de la tribuna parlamentară că fusese ateu în tinerețe, fapt admis de acesta, dar care, la 1926, se lauda că, spre diferență de Lupu, devenise un bun creștin⁷².

Istoricii s-au bazat mai mult pe mărturiile ulterioare, fără să analizeze documentele școlare ale perioadei de formare. Oliver Jens Schmitt amintea că elevul Zilinschi ar fi avut accese de „exaltare și megalomanie” când vorbea despre visul său de a deveni președintele unei republici România⁷³. Tatiana Niculescu oferă o altă ipoteză nedocumentată. Elevul Zilinschi ar fi fost exmatriculat pentru „propagandă socialistă, agresivitate verbale și amenințarea unor colegi cu bătaia”, fiind lăsat să își susțină examenele în particular⁷⁴. Cazurile de exmatriculare au fost frecvente, iar procedura de reînmatriculare era complicată. Peste ani, fostul elev rememora zilele de carceră, fără să amintească de exmatriculare. Problema în care fusese implicat era legată de portul uniformei în școală. Problema purtării costumului național în școală a fost dezbătută în gimnaziile din Bucovina, încă înainte de a ajunge elev Zilinschi⁷⁵. Într-un articol de presă din 1910, el amintea de perioada liceală și de

⁶⁸ Ioan Bilețchi-Albescu, *op. cit.*, pp. 97 și urm.

⁶⁹ Simona Teodora Ienache, *Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”. Studiu monografic*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2023, p. 47.

⁷⁰ S.J.S.A.N., Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava, d. 1/1892, f. 452.

⁷¹ Ilie Dugan-Opaiț, *Familia Dugan din Cireș-Opaițeni*, ediție de Vasile I. Schipor, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2009, nota 118, p. 60.

⁷² „Dimineața”, anul XXII, nr. 7192, 4 decembrie 1926, p. 9.

⁷³ Oliver Jens Schmitt, *op. cit.*, nota 2, p. 379.

⁷⁴ Tatiana Niculescu, *Mistica rugăciunii și a revolverului. Viața lui Corneliu Zelea Codreanu*, București, Editura Humanitas, 2017, p. 13.

⁷⁵ Ligia-Maria Fodor, *Disciplină și indisciplină ...*, p. 404.

lupta sa pentru portul tradițional în școală. Dacă pentru clasa de limba română costumul tradițional era acceptat de autoritățile școlare, pentru ciclul doi, în limba germană, acesta nu mai era tolerat. Dar el venise tot în costum național, încurajându-i și pe colegii săi să îl poarte, „ceea ce desigur nu era deloc pe placul multor profesori străini”. Unii elevi, scria el la 1910, ar fi plătit cu repetenția pentru acea atitudine, dar el a continuat să îl poarte. În clasa a VII-a fusese admonestat de directorul școlii care „mi-a pus în vedere să lepăd numaidecât «den bäuerischen Anzug» (haina țărănească)”. Zilinski ar fi continuat să o poarte, ceea ce i-a adus pedeapsa. „Am fost pedepsit cu carcera – o pedeapsă foarte grea acolo *pentru răspuns, nu pentru port!* [sublinierea autorului]. Mi-am făcut pedeapsa, dar a doua zi mi-am lăsat ghetele și am venit cu opinci, și așa am umblat până la sfârșit”⁷⁶. Aceste afirmații nu pot fi documentate în actele școlare ale lui Zilinski. În cazul lui, pentru clasa I, la „Conduita morală” era trecut pentru ambele semestre cu calificativul „lobenswert”⁷⁷. La clasa a III-a avea să obțină „lobenswert” pe semestrul întâi, dar cobora la „befriedigend” în cel de-al doilea⁷⁸. În ultimul an al ciclului întâi, își inversa calificativele, obținând „befriedigend” pe primul și „lobenswert” pe al doilea⁷⁹. „Lobenswert” avea să fie calificativul și în primul an al ciclului doi, atât în 1896 (clasa a V-a)⁸⁰, cât și în 1897 (clasa a VI-a)⁸¹. Spre diferență, colegul său, Victor Morariu, retrograda la „befriedigend” în ambele semestre din clasa a VI-a⁸². Abaterile grave de disciplină figurau și la rubrica observațiilor din catalog și aveau consecințe severe, ceea ce putea duce la pierderea bursei. Cum elevul Zilinski nu își putea permite așa ceva și nici nu a fost sancționat cu pierderea stipendiilor, putem presupune că nu a încălcat regulamentele școlare, cel puțin atâta timp cât se afla în incinta școlii. Catalogoagele nu au vreo mențiune despre abateri grave de la disciplină în cazul elevului Zilinski. Le întâlnim însă la alți colegi, frecvent fiind menționată „kafeehaus besuchs” (vizită la cafenea)⁸³, deci abateri mult mai mici decât cele despre care vorbea Zelea Codreanu ulterior.

Situația materială

Rezultatele la învățătură, constant bune, se pot interpreta nu numai prin calitatea elevului, ci și prin dorința sa de a reuși. Elevii buni primeau diferite burse și stipendii, de care elevul Zilinski avea nevoie pentru a se întreține. În primii ani, acesta nu

⁷⁶ „Neamul Românesc”, anul V, nr. 53, 3 mai 1910, p. 839.

⁷⁷ S.J.S.A.N., Fond *Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava*, d. 3/1892, f. 52.

⁷⁸ Idem, d. 5/1894, f. 284.

⁷⁹ Idem, d. 1/1895, f. 316.

⁸⁰ Idem, d. 2/1896, f. 153.

⁸¹ Idem, d. 3/1897, f. 170.

⁸² *Ibidem*, f. 162.

⁸³ Este chiar cazul unor colegi de clasă, cum a fost Eduard Baruch la 1896. Idem, d. 2/1896, f. 122v.

beneficiase de niciun ajutor financiar și presupunem că a dus-o greu. Deși era premiant la clasa a II-a, alături de alți cinci colegi, el nu beneficia de ajutor⁸⁴. Singurul bursier dintre premiații clasei a II-a era Gabriel Boca. Chiar dacă nu se număra printre elevii performeri ai clasei, Gabriel Gușet beneficia de 60 de coroane din fondurile școlii⁸⁵. Încă de la crearea claselor paralele de limba română s-a pus problema finanțării acestora. Astfel, ministerul a acceptat o propunere a Consiliului Școlar prin care Seminarul putea „să întocmească cursuri paralele românești prin mijloacele Fondului religiosar”⁸⁶. Alături de bursele Fondului, existau diferite instituții și persoane private care finanțau elevii din gimnaziu, uneori cu sume care egalau sau chiar depășeau pe cele oferite de Fondul Religiosar⁸⁷. Printre acestea era Societatea „Școala Română”, creată în 1883, care sprijinea elevii români defavorizați prin burse sau le ofereau oportunități de a obține mici venituri⁸⁸. Ilie Torouțiu amintea că elevii silitori puteau să mediteze colegii mai slabi în schimbul unor sume de bani⁸⁹.

Este dificil de spus care era situația materială a elevului Zilinski. În ciuda rezultatelor bune, se pare că a avut dificultăți materiale în primii ani de gimnaziu. În actele școlii, la starea materială, era amintită situația tatălui său, Nicolae, înregistrat ca zilier în Igești, care nu deținea decât „o casă țărănească în valoare de 20 fl. și 3 prăjini de teren; impozit casă – 75 kr., impozit teren – 7 kr.”. Și la clasificarea pe semestru, era notat aproape similar: „Tatăl Nicolai Zelinski, țăran în Igești, deține doar o căsuță ca locuință, în valoare de 20 fl.; nimic altceva ca avere. Are de crescut 7 copii neîngrijiți”⁹⁰. Și mai dificilă pentru tânărul elev avea să fie pierderea mamei, decedată în 1892, când el termina primul an de studiu. Tatăl său, Nicolae, s-a recăsătorit în noiembrie același an, ceea ce ridică un semn de întrebare asupra relațiilor familiale⁹¹. Societatea „Școala Română” oferea diferite ajutoare în bani și produse elevilor, dar se asigura că doar celor mai necăjiți dintre aceștia. Din 1891 funcționa și o filială a „Școlii Române” la Storojineț, care avea în vedere „toți elevii sărmani de la școlile primare” din câteva sate, între care și Igești⁹². Absența sa dintre elevii amintiți de acest așezământ ne arată că Johann Zilinski nu îndeplinea toate criteriile impuse pentru a putea obține un stipendiu. O altă fundație care ajuta elevii era cea a doamnei Elena Popovici. În martie 1892, prin intermediul Societății pentru Cultura și Literatura din Bucovina, fundația doamnei Popovici organiza concursuri pentru un stipendiu de 25 de florini pentru „tineri români greco-ortodocși, cari frecventează cu succes bun Gimnasiul superior din Cernăuți ori Gimnasiul greco-ortodox din Suceava”. Condiția era ca petenții să aducă un certificat de botez

⁸⁴ *Programm des Gr. - Or. Obergymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1893*, p. 77.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 71.

⁸⁶ Eusebiu Popovici, *op. cit.*, p. XXIII.

⁸⁷ S.J.S.A.N., *Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava*, d. 1/1896, f. 117.

⁸⁸ Simona Teodora Ienache, *op. cit.*, p. 39.

⁸⁹ Ilie E. Torouțiu, *op. cit.*, p. 171.

⁹⁰ S.J.S.A.N., *Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava*, d. 1/1894, f. 310.

⁹¹ A.S.R.C., *Fond Biserica Ortodoxă Igești 1840–1930*, f. 12.

⁹² Iorgu G. Toma, *op. cit.*, p. 132.

pentru a-și dovedi confesiunea, o „mărturie de sărăcie” și un „testimoniu gimnasial din semestrul I al anului curent”⁹³. Doi ani mai târziu, când Zilinski era deja elev, stipendiul se ridica la 50 de florini, dar concurența era mare, din moment ce doi colegi ai săi, participanți la concursul pentru bursă, nu putuseră fi premiați⁹⁴. În acest timp, Zilinski nu se regăsea printre petenți, ceea ce ne dovedește că avea alte surse de finanțare, deși era greco-ortodox și avea note mai bune decât cei doi elevi stipendiați. Ulterior, în 1896 fusese adăugat și criteriul purtării „foarte morale”⁹⁵. În primii ani, Zilinski nu a fost stipendiat de „Școala Română” cu sume de bani, dar societatea oferea și alte ajutoare, cum erau cărți, haine, încălțăminte sau bani pentru chirie, în afară de bursele oferite pentru plata taxelor de școlarizare⁹⁶. Uneori, tinerii săraci erau ajutați de profesorii care susțineau Comitetul pentru ajutorarea elevilor sărmani, care le ofereau bonuri pentru alimente⁹⁷.

Din 1895, Johann Zilinski s-a numărat, pentru meritele la învățătură, printre cei care beneficiau de două forme de susținere financiară. În clasa a V-a a primit de la Fondul religios sumă anuală de 80 de guldeni, fiind singurul din clasa sa care era stipendiat de Fond. Alt coleg, Gabriel Boca, primea 50 de guldeni de la Fundația Gimnaziului sucevean. Din banii Fondului religios mai primea aceeași sumă și Octav Isopescul, din clasa a VIII-a⁹⁸. De la Fundația Gimnaziului, Zilinski mai avea un ajutor financiar de 10 coroane, deși cei mai mulți dintre colegii săi primeau sume mai mari⁹⁹. În clasa a V-a, din 58 de elevi, 24 de elevi în semestrul I și 27 în cel de-al doilea erau în regim de taxe. Doar trei erau bursieri, între care și Zilinski¹⁰⁰. Cei trei, Zilinski, Boca și Vitold Hasenöhrl, au fost bursierii anului și în clasa a VI-a¹⁰¹. În schimb, ajutorul financiar oferit de Fundație era de 40 de coroane, sumă pe care o primeau majoritatea elevilor finanțați¹⁰². Tot 80 de guldeni primea și în clasa a VII-a, alături de aceiași colegi. În schimb, Gabriel Boca obținea un stipendiu de 50 de guldeni de la Fundație, dar Vitold Hasenöhrl avea 360 de guldeni de la societatea preotului Anton Frischmann von Ehrenkronsche¹⁰³. Alte 30 de coroane veneau prin Fundație de la Societatea „Școala Română”¹⁰⁴. Documentele școlare amintesc că Johann Zilinski era printre cei stipendiați. În 13 octombrie 1897, „Oficiul financiar principal cezaro-crăiesc”, care îndeplinea sarcina de a monitoriza stipendiile elevilor, amintea ca a plătit „cele două burse din Fondul Religios Greco-Oriental, câte 80 [de] florini fiecare, către

⁹³ S.J.S.A.N., Fond *Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava*, d. 1/1892, f. 90.

⁹⁴ Idem, d. 6/1894, f. 92.

⁹⁵ Idem, d. 1/1896, filă nenumărată, aflată între filele 451 și 452.

⁹⁶ Iorgu G. Toma, *op. cit.*, p. 35.

⁹⁷ Ilie E. Torouțiu, *op. cit.*, p. 170.

⁹⁸ *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa...*, 1896, p. 84.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 86.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 89.

¹⁰¹ *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1896/97 von Stefan de Repta*, Suczawa, 1897, p. 69.

¹⁰² Idem, 1896, p.72.

¹⁰³ Idem, 1898, p. XXIII.

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. XXVII.

elevii Emanuel Iliuț din clasa a șasea și Ioan Zilinski din clasa a șaptea gimnazială, în anul școlar 1897/8, în perioada 1 septembrie 1897 – sfârșitul lunii iunie 1898, în zece rate lunare”¹⁰⁵. Anul școlar următor, la clasa a VIII-a, în care se regăseau 38 de elevi, Boca și Hasenöhr figurau ca bursieri¹⁰⁶, Johann Zilinski figurând, în data de 25 noiembrie 1898 ca „transferat în studiu privat și de aceea nu frecventează cursurile”¹⁰⁷. În realitate, la acea dată, el părăsise atât școala, cât și Bucovina.

Până în 1906 nu a existat un internat pentru elevii gimnaziului, astfel că aceștia erau nevoiți să își caute gazde. Gazdele deveneau reprezentanți ai părinților și erau responsabili de comportamentul acestora și de respectarea regulamentelor de disciplină¹⁰⁸. Ilie Torouțiu amintea că școala se interesa de gazdele unde locuiau elevii, cei mai mici fiind de multe ori puși sub supravegherea colegilor mai mari: „Nu uitați că de la întâia până-ntr-a opta toți sunteți colegi, și mai cu seamă, ca băieți de țărani, aveți datoria să supravegheați pe cei mici, să-i îndrumați, să le ajutați a-și pregăti lecțiile și să vă alarmați de neajunsurile lor, încunoștiințându-ne, la rândul vostru, pe noi”¹⁰⁹. Putem observa din analiza catalogului că elevul Johann Zilinski a avut ca primă gazdă pe Anton Poslușnic, pe Mirautzgasee, la nr. 1083, alături de colegul său Basil Opaț și de un coleg cu două clase mari mare, Johann Bârtoi¹¹⁰. În general, gazda costa doi florini pe lună, care însemna cazarea și pregătirea mesei, în timp ce părinții erau cei care se îngrijeau cu procurarea alimentelor pentru copiii lor¹¹¹. Din analiza catalogului putem observa că în clasa a II-a a locuit pe Zamcagasee, la nr. 295, dar nu mai era trecut pe fișa sa și numele gazdei¹¹². Ulterior, Johann Zilinski și-a schimbat gazda, găsindu-l la priorul Emanoil Ciuntuleac, pe strada Sfântul Ioan cel Nou (St. Johannes Novigasse), alături de elevul Adrian Bodnăreascu, din clasa a V-a¹¹³. Em. Ciuntuleac era o mică personalitate locală, arhimandrit, vicepreședinte a Societății „Școala Română”¹¹⁴. În 1894 îl găsim la o a treia gazdă, Georg Viziteu¹¹⁵. Nu avea să stea la nicio gazdă doi ani consecutivi, deoarece în clasa a V-a a locuit pe Mirautzgasse, la Nicolae Mihalciuc¹¹⁶, iar în clasa a VI-a s-a mutat la familia Wasilowski, pe Kutgasse¹¹⁷. În ultimul an de liceu, revine pe Strada Mirăuți, nr. 410, la familia Brauns¹¹⁸.

¹⁰⁵ S.J.S.A.N., Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava, d. 5/1895, f. 341.

¹⁰⁶ *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1898/99 von Stefan de Repta*, Suczawa, 1899, p. XXVII.

¹⁰⁷ S.J.S.A.N., Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava, d. 5/1895, f. 7.

¹⁰⁸ Ligia-Maria Fodor, *Disciplină și indisciplină ...*, p. 402.

¹⁰⁹ Ilie E. Torouțiu, *op.cit.*, p. 168.

¹¹⁰ S.J.S.A.N., Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava, d. 3/1892, f. 189–215.

¹¹¹ Ioan Bilețchi-Albescu, *op. cit.*, p. 82.

¹¹² S.J.S.A.N., Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava, d. 4/1893, f. 41.

¹¹³ Idem, d. 5/1894, f. 111v.

¹¹⁴ Florin Moraru, Corina Dominte, *op. cit.*, p. 43.

¹¹⁵ S.J.S.A.N., Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava, d. 11/1895, f. 316.

¹¹⁶ Idem, d. 2/1896, f. 153v.

¹¹⁷ Idem, d. 3/1897, f. 169v.

¹¹⁸ Idem, d. 15/1898, f. 38v.

Devenit elev privat în clasa a VIII-a, Zilinski n-a mai frecventat școala. A profitat de o lege dată în România de Spiru Haret, prin care elevii români din Austro-Ungaria puteau să se înscrie la Universitate dacă făceau dovada că au șapte clase de liceu. Cum el era în această situație a plecat în România, însoțit de un alt coleg, Constantin Dugan-Opaiț, care nu era decât în clasa a V-a. Acest Dugan-Opaiț avea un unchi, Vasile M. Burlă, director la Liceul Național din Iași, care ar fi putut să le ofere primul sprijin material în capitala Moldovei¹¹⁹. În 17 octombrie 1898, Ion Zilinski înainta la Rectoratul Universității din Iași documentele necesare pentru a fi admis în calitate de student, inclusiv ordinul Ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, cu nr. 51034/1898, care îi dădea dreptul să studieze în România ca cetățean al Austro-Ungariei. În cererea sa, dorea să fie înscris la Facultatea de Științe, secția Matematici, „către cari am aplecare”¹²⁰. Proaspăt absolvent de Gimnaziu Superior, se lauda în 1936, în amintirile sale, că trecuse hotarul „blestemat” în România „într-un întunecos miez de noapte”. Apetitul pentru povești nocturne, ca și întrunirile cu elevii din ruinele cetății din Suceava par a fi un lait motiv. „De la gara Burdujeni, privind luminile Sucevii, făcându-mi semnul crucii, am ridicat brațul și am jurat să nu mai trec hotarul acestei împărății decât cu sabia în mână”¹²¹. Se va fi ținut de cuvânt, revenirea sa în Bucovina petrecându-se abia la finalul anului 1918.

Concluzii

Gimnaziul ortodox din Suceava a reprezentat o școală națională pentru majoritatea tinerilor români din Bucovina. Profesorii de aici, între care Ștefan Ștefureac, Ștefan Dracinschi, Eusebie Popovici sau Simion Florea Marian se bucurau de notorietate locală și de prețuirea elevilor. Înființarea claselor paralele de limba română a reprezentat o atracție pentru numeroși tineri români din Bucovina, între care s-a numărat și Ioan Zilinski din Igești. Înmatriculat cu numele Johann Zilinski, acesta a studiat șapte clase la școala gimnazială suceveană, devenită un reper în formarea viitorului naționalist. Atmosfera din școală, activitatea profesorilor și vecinătatea frontierei României au creionat personalitatea tânărului elev, marcându-i adolescența. A fost unul din elevii silitori ai școlii, având rezultate bune la învățătură, atât în ciclul întâi, la clasele I–IV, cât și în cei trei ani cât a studiat la ciclul al doilea. Din analiza rezultatelor sale școlare putem concluziona că se încadra în normalitatea acelei epoci, fiind un elev muncitor, care putea obține calificative școlare bune. Oscilațiile sale, cu rezultate foarte bune urmate de calificative mediocre, pot fi puse pe seama vârstei adolescentului. Însă rezultatele anuale îl încadrează în rândul celor

¹¹⁹ Ilie Dugan-Opaiț, *op. cit.*, p. 77.

¹²⁰ Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale, Fond *Universitatea Iași. Rectoratul*, 644/1898–1899, vol. I, f. 16.

¹²¹ Ion Zelea Codreanu, *Crâmpoie de amintiri*. <https://www.miscarea.net/ion-zelea-codreanu-crampeie-de-amintiri1.htm> (accesat în 24 martie 2024).

mai buni elevi din clasa sa. Este dificil de observat dacă avea o disciplină favorită. Din analiza calificativelor primite s-ar părea că avea o mai mare aplecare spre științele umaniste. Rezultatele obținute la limba greacă ar putea contrazice profilul umanist al elevului Johann Zilinschi. La religie avea notele cele mai mari, fiind unul din elevii apreciați de profesorul de religie, Simion Florea Marian. Înclinațiile sale socialiste și lectura unor lucrări care promovau ateismul erau caracteristice pentru numeroși elevi și tineri ai epocii. Nu iese în evidență nici faptul că ar fi avut derapaje în disciplina impusă în școală. Declarațiile sale ulterioare, în care încearcă să acrediteze imaginea unui elev implicat în mișcarea națională românească din Bucovina, trebuie puse pe seama profilului naționalist pe care și-l va fi creat odată ajuns în România, când își va români și numele de familie, Zilinschi devenind Zelea Codreanu. În schimb, nu există indicii că antisemitismul de care a dat dovadă ulterior ar fi avut originile în școala suceveană. Aplecarea pentru studiu avea să îi aducă și satisfacții financiare. Ioan Zilinschi provenea dintr-o familie săracă, avea să își piardă mama în 1892, și se pare că nu a păstrat o legătură bună cu tatăl său. Premiant începând cu clasa a II-a, el avea să obțină pentru cei trei ani ai ciclului al doilea burse și stipendii din partea Fondului religionar și a Societății „Școala Română”. Ideile care se născuseră în el, experiențele vârstei și ambiția de care a dat dovadă l-au determinat în cele din urmă să părăsească Bucovina, pentru a se stabili definitiv în România.

BIBLIOGRAFIE

1. Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți (Ucraina), Fond *Biserica Ortodoxă Igești, 1840–1930*.
2. *Când amintirea începe să vorbească...*, volum editat cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la înființarea Colegiului Național „Ștefan cel Mare” din Suceava realizat de profesor Rodica Belța, Suceava, Editura Mușatinii, 2010.
3. „Dimineața”, anul XXII, nr. 7192, 4 decembrie 1926.
4. Dugan-Opaiț, Ilie, *Familia Dugan din Cireș-Opaițeni*, ediție de Vasile I. Schipor, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2009.
5. Fodor, Ligia-Maria, „Disciplină și indisciplină în școlile secundare din Ducatul Bucovinei”, în „Analele Bucovinei”, anul XXIII, nr. 2 (47), 2016.
6. Idem, „Învățământul multinațional secundar în Ducatul Bucovinei (1861-1918). Gimnaziul Superior Greco-Oriental din Suceava”, în „Analele Bucovinei”, anul XVII, nr. 1 (34), 2010.
7. Ienache, Simona Teodora, *Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”. Studiu monografic*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2023.
8. *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1895/96 von Stefan de Repta*, Suczawa, 1896.
9. *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1896/97 von Stefan de Repta*, Suczawa, 1897.
10. *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1897/98 von Stefan de Repta*, Suczawa, 1898.
11. *Jahres-Bericht des gr.or. Ober-Gymnasiums in Suczawa, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1898/99 von Stefan de Repta*, Suczawa, 1899.
12. Moraru, Florin, Dominte, Corina, *Colegiul Național „Ștefan cel Mare” Suceava. De la fondare, până în prezent*, Suceava, Editura Colegiului Național „Ștefan cel Mare”, 2017.

13. „Neamul Românesc”, anul V, nr. 53, 3 mai 1910.
14. Niculescu, Tatiana, *Mistica rugăciunii și a revolverului. Viața lui Corneliu Zelea Codreanu*, București, Editura Humanitas, 2017.
15. Popovici, Eusebiu, *Din istoricul liceului ort. Or. Ștefan cel Mare din Suceava 1860–1884*, Suceava, 1935.
16. *Programm des Gr. - Or. Obergymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1893*, Czernowitz 1893.
17. Schmitt, Oliver Jens, *Corneliu Zelea Codreanu. Ascensiunea și căderea „Căpitanului”*, traducere de Wilhelm Tauwinkl, București, Editura Humanitas, 2017.
18. Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale, Fond *Universitatea Iași. Rectoratul*.
19. Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, Fond *Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava*.
20. „Tribuna”, An XIV, din 27 februarie/7 martie 1899.
21. Toma, Iorgu G., *Școala Română. Societate culturală în Suceava. Monografie ilustrată*, Suceava, Editura Societății „Școala Română”, 1908.
22. Torouțiu, Ilie E., *Pe-aici a fost un bucovinean...*, ediție de Mihai Iacobescu, Mircea A. Diaconu și Oltea Prelucă, Iași, Editura Junimea, 2020.
23. Ungureanu, Constantin, *Sistemul de învățământ din Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774–1918)*, Chișinău, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie, 2015.
24. Zelea Codreanu, Ion, *Crâmpoie de amintiri* (<https://www.miscarea.net/ion-zelea-codreanu-crampeie-de-amintiri1.htm>).